

CORMAC McCARTHY

Suomentanut Kaijamari Sivill

STELLA MARIS

WSOY

Stella Maris

Cormac McCarthy

Suomentanut Kaijamari Sivill

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
Helsinki

FILI – Kirjallisuuden vientikeskus on tukenut teoksen suomentamista.

F I
L I

Suomentaja kiittää Taiteen keskustoimikuntaa tuesta ja Esko Valtaojaa asiantuntija-avusta.

ENGLANNINKIELINEN ALKUTEOS

Stella Maris

COPYRIGHT © 2022 BY CORMAC MCCARTHY

SUOMENKIELINEN LAITOS © KAIJAMARI SIVILL JA WSOY 2023

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

ISBN 978-951-0-49368-7

PAINETTU EU:SSA

STELLA MARIS
Black River Falls, Wisconsin

Perustettu 1902

*Uskonnollisesti sitoutumaton hoivakoti ja psykiatrisesti sairaiden
hoitolaitos vuodesta 1950.*

27. lokakuuta 1972

Potilasosasto

Tapaus 72-118

Potilas on kaksikymmentävuotias juutalainen/valkoinen nainen. Viehättävä, mahdollisesti anorektinen. Saapui laitokseen kuusi päivää sitten ilmeisesti bussilla ja ilman matkatavaroita. Sisäänkirjaamisen allekirjoittanut tri Wegner. Potilaalla oli käsilaukussaan muovipussillinen sadan dollarin seteleitä – yhteensä yli neljäkymmentätuhatta dollaria – jotka hän yritti antaa hoitajalle vastaanottotiskillä. Potilas on matematiikan tohtoriopiskelija Chicagon yliopistossa ja hänellä on diagnosoitu paranoidi skitsofrenia, johon liittyy pitkäaikaisia näkö- ja ääniharhoja. Ollut potilaana tässä laitoksessa kahdesti aikaisemmin.

I

Hei. Olen tohtori Cohen.

Et se tohtori Cohen jota odotin.

Pahoittelen. Odotit Robert Cohenia.

Niin. Tohtori Coheneita taitaa riittää.

Luultavasti. Mitä sinulle kuuluu? Onko kaikki hyvin?

Ai onko minulla kaikki hyvin.

Niin.

Olen hullujenhuoneella.

No se. Mutta muuten.

Kuinka kauan olet tehnyt tätä työtä?

Nelisentoista vuotta.

Aiot nauhoittaa tämän.

Niin on käsittääkseni sovittu. Sopiiko se?

Kyllä kai. Silloin luulin että sinä olet joku toinen.

Ei siis sovi.

Sopii. Sopii se. Muistutan kuitenkin että suostun vain juttelemaan. En minkäänlaiseen terapiaan.

Aivan. Onko sinulla kysyttävää? Ennen kuin aloitetaan.

Aloitettiin jo. Kuten mitä?

Jospa kertoisit minulle vähän itsestäsi.

Voi taivas.

Ai ei käy?

Onko aikomus värittää numeroiden mukaan?

Anteeksi?

Ei se mitään. Minä vain kuvittelen naiivisti että nämä ryngäköt on mahdollista käynnistää vektorilla jonka kallistuskulmaa ei ole nyrjäytetty täysin epäuskottavaksi.

Mikä nyt? Onko vika äänensävyssäni?

Antaa olla. Edetään sinun tavallasi. Ihan saakelin sama.

Kuule. En halua lähteä liikkeelle väärällä jalalla. Ajattelin vain että haluat ehkä kertoa miksi olet täällä.

Ei ollut muuta paikkaa minne mennä.

Miksi juuri tämä laitos?

Olen ollut täällä ennenkin.

Miksi alun perin tulit?

En päässyt St Colettaan.

Miksi halusit St Colettaan?

Rosemary Kennedy lähetettiin sinne. Sen jälkeen kun isä-Kennedy oli kaavituttanut häneltä aivot päästä.

Onko sinulla jokin yhteys siihen sukuun?

Ei. En tiennyt mitään psykiatrisista hoitolaitoksista. Päätelin kuitenkin että jos Kennedyt olivat päätyneet siihen se on luultavasti hyvä. Rosemaryn aivot taidettiin itse asiassa kaapia pois jossain muualla.

Puhut lobotomiasta.

Niin.

Miksi se tehtiin?

Siksi että hän oli omituinen ja hänen isänsä pelkäsi että joku pian kiksauttaa häntä. Hän ei ollut sellainen kuin isäukko oli ajatellut.

Onko tuo totta?

On. Valitettavasti.

Miksi sinusta tuntui että oli lähdettävä jonnekin?

Ai tällä kertaa?

Niin. Tällä kertaa.

Tuntui vain. Olin palannut Italiasta. Veli oli koomassa siellä. Minulta kätettiin lupaa letkujen irrottamiseen. Allekirjoitusta papereihin. Pakenin. En osannut muutakaan.

Et kyennyt tekemään päätöstä, niinkö? Että veljesi olisi irrotettu hengityskoneesta.

Niin.

Onko hän aivokuollut?

En halua puhua veljestäni.

Hyvä on. Kerro kuitenkin miksi hän on koomassa.

Ajoi kolarin. Oli kilpa-ajaja. En tosiaan halua.

Hyvä on. Haluatko sinä kysyä jotain minulta?

Mistä aiheesta?

Mistä vain. Minusta, jos haluat. Saanko puhutella sinua Aliciaksi?

Haluat että kyselen sinusta.

Jos haluat. Niin.

Opetat yliopistossa.

Madisonissa. Niin.

Tiedän missä se on. Akateemiseksi ihmiseksi pukeudut hyvin.

Kiitos.

Se ei ollut kohteliaisuus. Et ole psykoanalyttikko.

Olen psykiatri.

Et lääketieteen tohtori.

Olen. Itse asiassa olen.

Mitä muuta?

Olen naimisissa. Kaksi lasta. Vaimoni johtaa kaupungin lapsiasioiden osastoa. Olen neljäkymmmentäkolmevuotias.

Mitä touhuat kun kukaan ei näe?

En mitään. Entä sinä?

Poltan tupakan silloin tällöin. En juo enkä käytä huumeita. Sinulla ei taida olla tupakkaa.

Ei. Voin tuoda askin.

Okei.

Entä muuta?

Käyn salamyhkäisiä keskusteluja oletettavasti olemattomien tyyppien kanssa. Minua on myös haukuttu tiedät minkä härnäjäjäksi mutta se ei kyllä pidä paikkaansa. Tuntuu että minua pidetään kiinnostavana mutta olen melko lailla lakanut puhumasta kenenkään kanssa. Juttelen muiden hullujen kanssa.

Etkö muiden matemaatikkojen kanssa?

En enää. No. Muutaman kanssa.

Mistä se johtuu?

Pitkä juttu.

Tutkitko edelleen matematiikkaa?

En. En sitä mitä sinä sanoisit matematiikaksi.

Mitä sinun matematiikkasi oli?

Topologiaa. Toposteoriaa.

Mutta et tutki sitä enää.

En. Ajatukset lähtivät harhailemaan.

Mikä ne sai harhailemaan?

Topologia. Toposteoria.

Jospa sivuutetaan matematiikka toistaiseksi.

Sopii. En muutenkaan tiennyt mitä olin tekemässä.

Yllättävää että sanot noin. Etkö olisi saanut apua muilta matemaatikoilta?

En. Eivät hekään tienneet.

Oletko varma ettei äänittäminen haittaa?

Olen olen. Mutta entä jos vittu kiroilen tai jotain? Taisin muuten kiroilla jo. Ja toisenkin kerran, itse asiassa.

En tiedä. Käsittääkseni sovittiin että sinulla ei ole oikeutta editoida nauhoja.

En minä ole tosissani.

Ai.

Alicia sopii. Se on minusta parempi kuin Henrietta.

Et ole taaskaan tosissasi.

En niin.

Hyvä on. Etkä halua kertoa minulle veljestäsi, niinkö?

Tämä alkaa kuulostaa Eliza-keskustelurobotilta. En. En halua. Kertoa.

Siltä psykiatrian tietokoneohjelmalta.

Niin.

Hyvä on. Mistä haluaisit puhua?

En tiedä. Luultavasti minun tekee vain mieli näsäviisastella. Jos tahdot että puhutaan oikeasti niin meidän pitää ohittaa ainakin osa tyhjistä lässytyksestä. Eikö vain? Vaiko ei?

Kyllä. Olet täysin oikeassa.

Niin kuin tuo.

Sekö on tyhjää lässytystä?

Totta kai. Et helvetissä voi ajatella että olen täysin oikeassa.

Jaaha.

Äläkä sano että jaaha, ole ystävällinen.

Tarkoitus on sanoa että yritän ymmärtää sinun näkökulmaasi. Pidätkö yhteyttä keneenkään?

Ai todelliseen ihmiseen?

Mieluiten. Niin.

En oikeastaan.

Et matemaatikoihin? Et keneenkään yliopistolta?

Luulin että matematiikasta ei puhuta.

Hyvä on.

Kirjoitan minä yhä Grothendieckille mutta hän lähti IHESistä eikä vastaa kirjeisiin. Se on okei. En odotakaan että hän vastaisi.

Onko hän matemaatikko?

On. Tai oli.

Missä hän asuu?

En minä tiedä missä hän asuu. Oletettavasti edelleen Ranskassa.

Nimi ei ole järin ranskalainen.

Ei se ole ranskalainen ollenkaan. Hänen isänsä nimi oli Schapiro. Myöhemmin Tanaroff. Hänellä ei ole kansalaisuutta. Hän joutui lapsena sotapakolaiseksi. Piilotteli. Pakeni henkensä edestä. Isä kuoli Auschwitzissa.

Mihin lähetät kirjeet?

IHESiin. Et taida tietää kuka hän on?

En.

Ei se mitään. Olimme ystäviä. Olemme ystäviä. Samalla lailla skeptisiä molemmat.

Mistä?

Matematiikasta.

Nyt en taida pysyä perässä.

Ei se mitään.

Olette skeptisiä matematiikasta?

Niin.

Oletko jotenkin pettynyt koko tieteenalaan? En ihan hahmota, miten siihen kaikkeen voi suhtautua skeptisesti.

Tiedän.

Mutta se on tuottanut sinulle pettymyksen.

Niinkin voi sanoa.

Miten siinä niin kävi?

No tuota. Tässä tapauksessa touhua johti porukka ilkeitä ja epänormaaleja ja kertakaikkisen pahantahtoisia osittais-differentiaaliyhtälöitä jotka juonivat kaappaavansa oman todellisuutensa erilleen sen luojaan aivojen kyseenalaisesta mikropiiristä, vähän samaan tapaan kuin Miltonin kuvailemassa kapinassa, ja nostavansa salkoon oman lippunsa itsenäisenä kansakuntana joka ei ole vastuussa sen paremmin jumalalle kuin ihmisillekään. Jotain sellaista.

Pidät kysymyksiäni naiiveina.

Anteeksi. Ei. En pidä. Vika ei ole kysyjässä.

Onko hän kuuluisakin matemaatikko? Se ystäväsi.

Grothendieck. Häntä pidetään yleisesti 1900-luvun merkittävimpanä matemaatikkona. Jos ei oteta huomioon että myös Hilbert ja Poincaré ja Dedekind ja Cantor kaikki elivät tuhatyhdeksänsataaluvulle asti. Eikä oteta, sillä he tekivät tärkeimmät työnsä tuhatkahdeksänsataaluvulla. Ja von Neumannista en ole koskaan ollut kovin innoissani.

Pahoittelen, mutta nimet eivät ole minulle tuttuja.

Minulle ovat. Ei se haittaa. Tai no, haittaa se vähän. Mutta se on okei.

Grothendieck.

Niin.

Teitkö töitä hänen kanssaan?

En tiedä voiko sitä sanoa työksi. Puhuimme paljon ja pitkään. Hän tuli Instituuttiin aina tiistaisin. Vietin aikaa hänen kotonaan. Söin perheen ruokapöydässä. Silloin keskustelut jatkuivat yöhön asti. Olimme ikään kuin samassa pöpilässä

yhdessä. Eräs Motchane – jos se sitten oli hänen oikea nimensä – varakas venäläinen ja hullu kuin pullosta tullut, oli perustanut instituutin Grothendieckiä ja Dieudonné-nimistä matemaatikkoa varten. Siihen otettiin mallia IASista. Princetonista. Oppenheimer toimi neuvonantajana. Olin siellä vuoden mutta siihen aikaan rahoitus oli alkanut jo hiipua. En lopulta saanut kaikkia stipendirahojani. Olin ainoa nainen siellä. Alkuun kaikki luulivat että olin keittiössä töissä.

Ei tainnut olla hyvä kokemus.

Se oli mahtavaa. Oli minulla ollut tiettyjä vaikeuksia Chicagossakin. Grothendieck sen sijaan kuunteli kaiken mitä toinen sanoi. Nyökytteli ja raapusti lehtiöönsä. Puhui. Esitti kysymyksiä joita en itse ollut kysynyt itseltäni.

Kuinka vanha olit?

Seitsemäntoista.

Eikä se ollut ongelma. Sinun ikäsi.

Ei hänelle sellainen olisi tullut mieleenkään.

Miksei hän kirjoita?

Enimmäkseen siksi että hän on luopunut matematiikasta.

Niin kuin sinäkin.

Niin. Niin kuin minäkin.

Oliko se rankkaa?

No jaa. Minusta tuntuu että on vaikeampaa menettää vain yksi asia kuin menettää kaikki.

Yksi asia voi olla kaikki.

Niin. Niin voi. Matematiikka oli ainut mitä meillä oli. Ei siitä luovuttu noin vain ja siirrytty pelaamaan golfia. Nykyään Grothendieckiä kutsutaan seminaareihin puhumaan ja hän tulee paikalle ja pitää palopuheita ympäristöasioista tai sodanlietsojista. Hänen vanhempansa olivat poliittisia akti-

visteja. Hän vaalii heidän muistoaan hartaasti. Hänellä on lyijykynäpiirustus isästään työpöydän ääressä ja kuulemma myös äidin kuolinnaamio. Tosiasiassa vanhemmat hylkäsivät hänet lapsena jotta saattoivat toteuttaa poliittista unelmaansa maailmasta jota ei koskaan tule ja minä vähän luulen että hänen oli pakko jatkaa heidän asiansa ajamista jotta löytäisi oikeutuksen heidän petokselleen. Hän on naimisissa ja hänellä on lapsia. Pelkään että hän tekee saman tempun.

Itketkö sinä?

Anteeksi.

Mutta hän luopui siitä kaikesta.

Niin.

Miksi?

Ystävät arvelevat että hänen henkinen tasapainonsa on järkkynyt entistä pahemmin.

Onko niin?

Monimutkainen juttu. Sitä päätyy puhumaan uskomisesta. Todellisuuden luonteesta. Muutamat matemaatikkokollegat kylläkin huvittuisivat kun kuulisivat että matematiikan hylkääminen esitetään todisteena henkisestä tasapainottomuudesta.

Miten vanha hän on?

Neljäkymmentäneljä.

Sinä siis menit Ranskaan ottaaksesi vastaan tutkijanpaikan hänen instituutissaan.

Menin Ranskaan jotta sain olla veljeni kanssa. En tiennyt aikoiko hän palata enää kotiin. Mutta kyllä. Halusin Instituuttiin. Siellä tehtiin sitä mitä halusin tehdä.

Olit jo valmistunut Chicagon yliopistosta.

Niin.

Kuusitoistavuotiaana.

Niin. Olin tohtorinkoulutusohjelmassa. Olen varmaan edelleen. Minulla ei ollut elämää. En tehnyt muuta kuin töitä.

Jos sinusta ei olisi tullut matemaatikko niin mikä olisit halunnut olla?

Kuollut.

Kuinka vakavissaan annettu vastaus tuo on?

Minä suhtauduin kysymykseesi vakavasti. Sinun pitäisi suhtautua vastaukseen vakavasti.

Oletko kunnossa?

Olen. Voi olla että vähän niin kuin sivuutin kysymyksen. Oikeasti halusin lapsen. Oikeasti haluan. Jos minulla olisi lapsi niin menisin yöllä sen huoneeseen istumaan. Hiljaa. Kuuntelisin oman lapseni hengitystä. Jos minulla olisi lapsi en piittäisi todellisuudesta.

Yllättävää.

Niin. No.

Haluatko jatkaa?

Ei tässä mitään. Grothendieck ja Motchane joka tapauksessa riitautuivat. Motchane halusi että Grothendieck eroaisi ja sanoi että instituutti otti rahaa sotateollisuudelta. Ja Grothendieck erosi. En tiedä oliko se edes totta. Rahan lähde siis.

Onko Grothendieck oikeasti suuri matemaatikko?

On.

Tekikö hän mitään minkä minäkin voisin ehkä ymmärtää?

En tiedä. Hän on tehnyt enemmän kuin voisi odottaa viideltä matemaatikolta yhteensä. Lähestyy Euleria. Lopulta hän ryhtyi kirjoittamaan koko algebrallista geometriaa uusiksi. Sai käytyä läpi ehkä kolmanneksen siitä. Useita tuhansia sivuja. Hän muutti matematiikkaa perusteellisesti. Hän johti Bourbaki-ryhmää mutta loppujen lopuksi ryhmäläiset eivät

pysyneet hänen perässään. Tai eivät halunneet pysyä. Heidän matematiikkansa perustana oli joukko-oppi – joka alkoi näyttää kaiken aikaa huokoisemmalta – ja hän oli siirtynyt siitä jomelkoisesti eteenpäin. Kokonaan uudelle loogisen abstraktion tasolle. Uudenlaiseen tapaan tarkastella maailmaa. Hän teki loppuun sen minkä Riemann aloitti. Suisti Eukleideen valtaistuimeltaan iäksi. Sivuutti paralleeliaksioman toistaiseksi. Niin että äärettömyys pääsi tunkemaan kuvioon, mitä taas Eukleides ei kyennyt käsittelemään. Kun päästään toposteoriaan ollaan toisen universumin äärellä. On löydetty paikka josta katsoa maailmaa olemattomuudesta käsin. Se ei ole pelkkä gestalt. Se on perustavanlaatuista.

Kirjoittauduit itse tänne sisään.

Stella Marisiin.

Niin.

Jos joutuu laitokseen saa merkinnän papereihinsa mutta jos tulee vapaaehtoisesti niin ei saa. Oletetaan että ihminen on kohtuullisen järjissään sillä ei kai hän muuten olisi tullut. Omasta tahdostaan. Siksi hän käy täyspäisestä ainakin arkistoitujen terveystietojensa osalta. Jos on sen verran järjissään että tietää olevansa hullu ei ole yhtä hullu kuin silloin jos luulee että on terve.

Olet ollut täällä aikaisemminkin, eikö niin? Kahdesti?

Niin.

Minkä takia tulit tällä kertaa? Sitä minä kai yritän kysyä.

Minulla rupesi käymään kummallisia vieraita koko ajan.

Se ei ilmeisesti ole mitään uutta.

Halusin nähdä tiettyjä ihmisiä täällä.

Potilaita.

Niin. Luulitko että tulin tapaamaan henkilökuntaa?

»Cormac McCarthy on parempi kuin koskaan! – – *Stella Maris*
ja *Matkustaja* yhdessä ovat McCarthyn uran rikkaimmat
ja väkevimmät teokset. – – Kaiken julmuuden keskellä McCarthy
päästää rohkeuden ja nerokkuuden valloilleen. Lopputulos ei ole
heikkoa lepatusta, vaan elämää säkenöivä roihu.»

– **The Atlantic**

Alicia Western on kapinallinen matematiikkanero, harhainen
– ja liian kaunis tähän maailmaan. Alicia hakee kaiken merkitystä
ja mieltä keskustellessaan psykiatrin kanssa. Hän muistaa kaiken,
tapaa hulluttomia olentoja, jotka näkyvät vain hänen silmilleen,
ja kantaa isänperintönä atomipommin painoista syyllisyyttä.
Mutta suurinta on rakkaus omaan veljeen, Bobbyyn.

»McCarthyn lauseet helkähtävät päin lukijan näköä kuin
pienet luodit, iskevinä, tarkkoina, osuvina...
Yhdessä [*Matkustaja* ja *Stella Maris*] tarjoavat älyllisen
elämyksen – jolle mikään ei tunnu vetävän vertoja –
tehostenaan kaameaa kauneutta, jota Cormac McCarthy
yksin osaa ilmaista.»

–**Vox**

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-49368-7